

1'5ar a 03

II-2728

05

3
150
450

IME U PRAVU

Predavao

DR. F. J. SPEVEC

u skupštini pravničkoga društva dne 27. listopada 1906.

ZAGREB

TISAK DIONIČKE TISKARE

1906.

IME U PRAVU.

Predavao

DR. F. J. SPEVEC

u skupštini pravničkoga društva dne 27. listopada 1906.

ZAGREB
TISAK DIONIČKE TISKARE
1906.

~~7192~~
~~1950~~

J. 873/39

„Reci mi ime, kojim i otac i mati tebe
Zvahu i ostali ljudi po gradu i okolo grada;
Jer bez imena kakvog medj ljudima nikoga nema
Niti rdje niti plemića

Odyssea VIII. stih 550—553.

(Prijevod Maretićev.)

Ovaj je predmet takodjer u savezu s pitanjem o reviziji gradjanskoga zakonika, o kojoj je i na ovom mjestu bila već više puta riječ.¹

Dok ona komisija, koju je postavila austrijska vlada da pripravlja reviziju, radi tiho, raspravlja se to pitanje u javnosti živahno, pa jedni požuruju zamašnu reformu, a drugi preporučaju što veću opreznost, da se ne radi prenaglo. Većinom se slažu u tom, da je revizija potrebna, ali u kojem opsegu i u kojem pravcu, o tom se mišljenja razilaze.

Pored mnogih rasprava, koje se tiču toga pitanja, i koje su većinom već navedene, kad je to pitanje pretresano u Mjesečniku našega društva, napominjem ovdje napose dvije: Robert von Mayr, *Zur Frage der Revision des österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches*. Wien 1906. Posebni otisak iz *Allgem. österr. Gerichtszeitung*. Zatim Ernest Till, *Czy rewizya kodeksu cywilnego konieczna? Przegląd prawa i administracyi 1906*. zeszyt 8. i 9.

Mayr, profesor prava u Černovicama, pribrao je gotovo sve, što je dosele pisano o dobrim svojstvima zakonika kao što i o njegovim nedostacima. Takovih nedostataka ima množina. Pa ipak drži Mayr, da još nije vrijeme za potpunu reformu zakonika. Teorija i praksa našega privatnoga prava još nije toliko uznapredovala, da bi bilo jasno, što i kako se ima reformirati. Još treba mnogo raditi na polju historije austrijskoga privatnoga prava, isto tako pozitivno pravo, sadržano (sakriveno) u paragrafima zakonika, treba potpuno otkriti i obraditi. Treba istražiti, da li tobožnji nedostaci i praznine zakonika, u istinu su nedostaci i praznine, ili se to samo pričinja tako kratkovidnomu oku teorije i prakse. Tek ondje, gdje postoji u istinu nedostatak, kojega ne može da predbježno ukloni ni tvoračka snaga pravničkoga prava, samo tamo treba, ne dirajući u duh i karakter zakona, djelomične revizije, i to najbolje u formi novela str. 32—112.

Do istoga rezultata dolazi i profesor Till, ali ne radi nedostatnoga napretka teorije i prakse već radi toga, što potpune promjene zakonika ne traže potrebe života. Misao o potpunoj promjeni zakonika treba u opće načelno napustiti. Naprotiv ima biti lozinka, da treba zakonik načelno pridržati što se

¹ U mjesečnoj skupštini pravničkoga društva dne 24. ožujka 1905. (Spevec), dne 20. svibnja 1905. (Lovrić i Spevec), dne 3., 24. lipnja te 1. srpnja 1905. (Strohal), dne 14. listopada 1905. (Košutić), dne 16. prosinca 1905. (Posilović i Spevec), dne 30. siječnja 1906. (Maurović), dne 26. svibnja 1906. (Petaj i Spevec), dne 16. lipnja 1906. (Strohal).

tiče forme i sadržaja. Ali bi trebalo uvesti uredbe, koje bi omogućile, da se provadjaju one promjene zakonika, što ih iziskuje razvoj društvenoga života. U tu bi svrhu valjalo postaviti stalnu komisiju, sastavljenu od pravnika i drugih gradjana, a organizovanu korporativno. Zadaća bi takove komisije bila, da predlaže na temeljito ispitivanje nedostatke, što se pokazuju u društvenom životu, a uzrok su im nedostaci prava; zatim da sprema za parlamentarno raspravljanje potrebite promjene odnosno dopune postojećega prava, i to putem pojedinih zakona (novela).

Kod tako različnih mišljenja o potrebi revizije građanskoga zakonika, pa kraj isticanja i drugih „političkih“ poteškoća, sigurno će proći više godina prije, nego se provede revizija. Ali raditi treba oko nje već sada, kako rekoh na ovom mjestu više puta. Što više se bude radilo, to prije doći će do revizije, koja je u istinu nužna, osobito kod nas, gdje se tako rado ističe, da građanski zakonik u mnogom pogledu nije bio za naše odnošaje, pa gdje postoji on i bez onih reformna, koje su u Austriji već odavna provedene.

Revizija zakonika nužna je u jednu ruku radi toga, što su mnoge materije zastarjele i nedostatne; u drugu ruku radi toga, što o mnogim uredbama i potrebama modernoga života nema ni kojih norama. Ta za života našega zakonika kolike su se zbile promjene u društvenom životu! Mnogi su interesi života, koji traže pravnu zaštitu, koji hoće da budu uvršteni medju pravna dobra, dočim ih u prijašnja vremena nije pravo uzimalo u svoje područje, jer nije bilo za to s različitih razloga potrebe.²

Tako **ime** osobe. Riječ „ime“ razumijevamo ovdje u širem smislu, u kojem obuhvata ono „krsno ime“ i „prezime“.³ Krsno ime je oznaka, po kojoj se razlikuje osoba od drugih članova iste porodice; a prezime služi za razlikovanje jedne porodice od drugih, ali ujedno označuje savez, što postoji izmedju njegova nosioca i ostalih nosilaca istoga prezimena.⁴

I.

Dugo vremena prepuštalo se ime samo običaju i slobodnoj volji interesenata. Pa ipak su mnogi interesi, koji zahtijevaju pravnu zaštitu imena. U interesu je društva, da se svatko služi samo svojim imenom, a ne uzima po volji tudjega imena; u interesu je države točna identičnost državljana, već radi toga, da se može ispunjivanje dužnosti, što ih imaju pojedinci prema državi, tražiti od pravoga obvezanika.

² Ispor. Cohn, *Neue Rechtsgüter* (Berlin 1902.). Uvod.

³ Ispor. Rječnik akademije, zatim Maretić, *O narodnim imenima i prezimenima* Zagreb 1886.

⁴ Naš zakonik prevodi kao što i inače (isp. o tom moje izdanje zakonika. Predgovor) kojekako. Njemačko „Name“ sada mu je „prezime“ (§§ 92. 146. 182.), sada „ime i prezime“ (§ 1426.). Ali i „Geschlechtsname“ veli „prezime“ (§ 165.), drugdje „porodično prezime“ (§ 182.).

Ali i svakomu je pojedincu stalo do toga, da se može služiti svojim imenom nesmetano, da si nitko drugi ne prisvaja njegova imena, po čemu bi možda štetovala njegova čast ili bi mu se pripisivala djela drugih. U Shakespeare-ovom Julije Cezar razderala je svjetina pjesnika Cinnu držeći, da je to urotnik Cinna. „Ništa za to: ime mu je Cinna, isčupajte mu iz srca ime, pa ga pustite“.⁵ Isto tako u našim narodnim pjesmama često se ističe važnost imena. (Vidi primjere u Rječniku akademije kod: Ime.)

Zaštita javnih interesa s obzirom na ime razvila se redovno ranije, nego privatnopravna zaštita. Države su počele rano reagirati protiv svojevolijnoga preinačivanja imena, da bi se doskočilo metežu, koji se je radjao odatle.⁶ Što su, više napredovale države, to se većma brinulo javno pravo, upravno i kazneno, za ime osobe. Naprotiv većina privatnopravnih zakonika nema ni kojih propisa o zaštiti toga imena, dok firmu, trgovačko ime, normiraju potanko.

Rimsko pravo nije poznavalo privatnoga prava na ime. Da li i u koliko je razvito ono bilo u t. z. općem pravu, o tom se mnogo prepiru. Novija međutim praksa i teorija općega prava priznaju u njekoj mjeri pravo na ime.⁷

Francuska judikatura i literatura shvaćala je pravo na ime kao pravo vlasništva, kako ga normira Code civil; ime osobe jest njezino vlasništvo odnosno vlasništvo porodice, pa se štiti kao pravo vlasništva u opće. U novije doba ustali su protiv toga shvaćanja. Pravo na ime nije ni ne može biti vlasništvo, *jouis, disposer* nije ovdje moguće kao kod vlasništva. No kakove je naravi to pravo, o tom se taj noviji pravac ne izjavljuje potanje; ali mu svakako priznaje privatnopravnu zaštitu.⁸

Englesko pravo štiti trgovačko ime, firmu, naprotiv porodično ime, ako ne stoji u savezu s trgovinom ili inim poslom, načelno ne uživa zaštitu.⁹

U Italiji shvaća teorija i praksa pravo na ime kao pravo vlasništva i prema tomu se štiti.

U Švicarskoj bavila se takodjer teorija i praksa dulje vremena pravom na ime, ali zakonsku zaštitu imena normira tek najnovija osnova švicarskoga građanskog zakonika od god. 1900. odnosno 1904. Članak 27. odn. 30. glasi: „Kad se komu poriče njegovo ime, može on kod nadležne vlasti tražiti tužbom, da se ustanovi njegovo pravo. Ako je tko povrijeđen time,

⁵ Čin III. prizor 3. Prijevod Harambašićev. Isp. Cohn cit. str. 12. gdje su navedeni nazoni i nekijh drugih pjesnika. Kahlenbeck, *Natürliche Grundlagen des Rechts* str. 207.

⁶ Stückelberg, *Der Privatname im modernen bürgerlichen Recht* (Basel 1900.) str. 17. i sl., Olshausen, *Das Verhältniss des Namenrechts zum Firmenrecht* (Berlin 1900.), § 1., Cohn cit. str. 14. i sl.

⁷ Ispor. Windscheid, *Pandekten* § 41. ² Dernburg, *Pandekten* § 22. 2. a), Stobbe-Lehmann *Handbuch* § 208., Olshausen str. 11. 17. i sl., Cohn str. 16. i sl.

⁸ Olshausen § 3., Stückelberg str. 127. sl.

⁹ Olshausen § 4. Cohn str. 28. Engleski pravnici traže u novije doba tu zaštitu, pa da se tako učini kraj tomu „kramarskomu stanju“ Cohn cit.

što si drugi prisvaja njegovo ime, može tužbom tražiti, da se protivnik kani onoga prisvajanja, da naknadi štetu i prema okolnostima plati svotu novca kao zadovoljštinu“.¹⁰

U Njemačkoj sadržavaju propise o zaštiti imena osim trgovačkoga zakona osobito zakoni od 30. novembra 1874., zatim od 1. oktobra 1894. i 27. maja 1896. o zaštiti biljega te o pobijanju nepoštene konkurencije. No najvažnije su ustanove, što ih sadržaje njemački građanski zakonik o imenu. Prva osnova nije sadržavala o tom ni koje norme. Motivi opravdavaju to time, da su se teorije i praksa tek u novije doba stale potanje baviti tim pitanjem, a do stalnoga rezultata o naravi prava, o kojem se radi, nijesu došle, pa nebi bilo uputno, da zakon ma u kojem pogledu prejudicira znanstvenomu razvoju.¹¹

To shvaćanje prve osnove kao što u opće cijela osnova izazvalo je oštru kritiku. S toga već druga osnova priznaje pravo na ime i dopušta tužbe za njegovu zaštitu. Sam pak zakonik određuje u § 12.: „Ako ovlašteniku poriče drugi pravo na porabu imena, ili se vrijedja interes ovlaštenikov time, da drugi neovlašteno upotrebljava isto ime, može ovlaštenik tražiti od drugoga, da ukloni smetanje (Beeinträchtigung). Ima li bojazni, da će se dalje smetati, može tužbom tražiti, da se toga kani“.

Isto tako osnova ugarskoga građanskoga zakonika. „Svatko može tražiti, da se njegovo pravo, da nosi ili upotrebljava svoje ime, ustanovi sudskom presudom, i da onaj, koji poriče to pravo, bude obvezan, da ga priznaje“. (§ 88.) „Tko je u svojem pravnom interesu povrijedjen time, da drugi neovlašteno upotrebljava njegovo ime, može tražiti da se ukloni neovlaštena poraba, i osim toga zahtijevati, da se opetovanje neovlaštene porabe zabrani po sudu“. (§ 89.)

Naš građanski zakonik nema o pravu na ime onakove ustanove, kakovu njemački zakonik i napomenute osnove ugarska i švicarska. Sadržaje doduše i on propisa o imenu, napominje pravo na ime (§ 165.), ali svi ti propisi govore pretežno o tom, kako se stječe ime (§§ 92., 146., 165., 182.), a ne govore ništa o sadržaju toga prava. Dade se, istina izvesti iz tih propisa i njeka zaštita prava na ime,¹² ali da bude stvar sigurna i jasna, trebat će novi građanski zakonik izrijeckom da progovori o pravu imena, da mu osigura onakovu zaštitu, kakovu zahtijeva moderna pravna svijest. Jer ako i jest slobodna sudačka rasuda mnogo vrijedna, i bez nje se ne može biti, opet je od neprocjenive vrijednosti pravna sigurnost, što je pruža zakon, tako da svatko znade, što smije a što ne smije.¹³ S toga predaleko ide ona nova nauka, koja omalovažava vrijednost zakonskoga prava, pa traži što

¹⁰ Stückerberg str. 159. Cohn str. 29.

¹¹ Motivi str. 1006.

veću emancipaciju suca od zakona, da se što više prepusti slobodnomu sudovanju. Bilo bi to po pravnu sigurnost kobno. O tom drugi put.

Naprotiv njeкои specijalni zakoni novijega vremena uređuju pravo na ime u poslovnom prometu. Ime trgovačkoga prava, firmu, normira zakon trgovački (§ 10. i sl.). Porabu imena kod zaštitne biljege, kao obilježje robe, normira zakon o šticeњу zaštitnih biljega (zak. čl. II. god. 1890. XL. 1895. Ispor. takodjer obrtni zakon §§. 57., 58., zatim autorsko pravo, zak. čl. XVI. 1884. §. 24. osobito austrijski zakon od 26. XII. 1895. § 53. — oznaka vlastitoga djela tuđim imenom.

II.

1. Pravo na ime privatno je pravo. To mnogi poriču, pa tvrde, da je to pravo javno. Tvrdi se tako radi toga, što su s imenom skopčani mnogi javni interesi; u interesu je društva, države, da svaka osoba ima određeno ime i da poraba imena bude uređjena.¹⁴ Prema tomu se kaže, da je javnopravna dužnost, nositi određeno ime, a toj dužnosti odgovara javno pravo na to ime.¹⁵

Istina je, da su za uređivanje pravnih odnošaja imena u velikoj mjeri odlučni javni interesi; ali tako je i kod mnogih drugih instituta privatnoga prava, koji pored svega toga, i kraj svoje javnopravne strane ne gube svojega privatnopravnoga karaktera. Pa kad bi i stajalo, da je dužnost osobe, da nosi određeno ime, ne bi niti radi toga bivalo pravo na ime isključivo javno pravo, jer dužnost, služiti se svojim pravom, postoji kod mnogih privatnih prava.¹⁶

No s imenom skopčani su i mnogi vrlo važni privatni interesi, materijalni i idealni.¹⁷ Svakoј je osobi samoj mnogo stalo do toga, da se može služiti svojim imenom i tražiti, da se razlikuje od drugih, te ne dovodi u savez sa stvarima, koje se nje ne tiču.

Važnost imena za promet vidi se i odatle, što često n. p. jedan ugovornik

¹² Ispor. Adler, das Recht am Namen nach österr. Zivilrecht, Grünhut Zeitschrift für das Privat- und öff. Recht. XXXI. str. 19. 86.

¹³ Ispor. Unger, Ibid. str. 400.

¹⁴ Vidi gore pod I.

¹⁵ To shvaćanje često je bilo zastupano u općem pravu prije njemačkoga gradjanskoga zakonika. Ispor. Stobbe-Lehmann § 208. bilj. 8. Osobito zastupaju ga pisci austrijskoga prava. Tako Stern, Ueber das Namenwesen nach österreichischem Rechte (1894.) str. 12. 13. i tamo navedeni pisci. Till, Prawo prywatne austriackie § 439. bilj. 20: „Prawo do nazwiska nie jest . . . prawem prywatnem, gdyż brak mu istotnej takiego prava cechy t. j. wolności dyspozycji. Jest ono koniecznem następstwem urzędzi publicznych“. Takovo je shvaćanje i sudova. Ispor. Adler cit. str. 20. U rješitbi jednoga prizivnoga sudišta od 31. VIII. 1904. veli se „Das Namenwesen ist ein Bestandtheil der sozialen Rechtsordnung und gehört in das Gebiet des sozialen Verwaltungsrechtes“. Glaser-Unger Bd. 41. br. 2799.

¹⁶ Adler cit. str. 57.

¹⁷ Vidi gore kod bilješke 5.

ne pozna drugoga, pa je jedino ime ono sredstvo, koje mu označuje osobu, kojoj je obvezan i od koje može što da traži.

Koliko je stalo pojedincu do imena, to svjedoče i mnoge one uredbe, što su stvorene poradi svijesti o važnosti imena, kao n. pr. adopcija, stipendijalne zaklade i t. d. U modernom dalje životu posvuda služi ime kao znak i kao posljedica pripadnosti određenoj porodici, pa kao što je pripadnost osobe određenoj porodici privatnopravni odnošaj, tako je i pravo na ime, kao posljedica toga odnošaja, privatno pravo.

Ime pripada dakle osobi ne samo kao članu društva, već poradi nje same, kao individuumu. Po tom je pravo na ime njezino subjektivno privatno pravo.¹⁸

2. U koju kategoriju privatnih prava pripada pravo na ime?

Često shvaćalo se to pravo kao pravo vlasništvo, ime da je predmet vlasništva. Tu teoriju zagovara osobito francuska pravna znanost.¹⁹ Jednima je to pravo vlasništvo, kako ga normira Code civil, drugima je to vlasništvo sui generis. Rado se dalje shvaća pravo na ime kao duševno vlasništvo.²⁰

To shvaćanje prava na ime kao vlasništva osniva se osobito na tom, što je zaštita imena apsolutna, kao što i zaštita vlasništva, ide contra quemcunque. No to ne može biti odlučno. Istina je, da je pravo vlasništva apsolutno pravo, ali ima i drugih prava osim vlasništva, koja su apsolutna, te uživaju apsolutnu zaštitu.

Inače se načela, koja vrijede za pravo vlasništva, ne mogu primjenjivati pravu na ime. Ovlaštenik ne može svojim imenom po volji raspolagati, ne može ga otudjiti.

Nije nadalje osnovano govoriti o vlasništvu i na netjelesnim stvarima, za to njemački gradjanski zakonik smatra predmetom vlasništva samo tjelesne stvari.

Njeki ubrajaju pravo na ime medju prava na nematerijalnim dobrima. No to su prava na proizvodima duha, na djelima znanosti i umjetnosti. Ta (t. z. autorska) prava ovlašćuju autora, da samo on može raspolagati svojim djelom na određeni način, samo on ga smije reproducirati i t. d. Ta prava spojena su doduše usko s osobom tvorca djela, proizvodi duha bliže su osobnosti njihovoga tvorca, nego proizvodi materijalni. Ne zaboravljamo li na

¹⁸ Rješitba državnoga sudišta od 22. X. 1881. Adler cit. str. 64. Shvaćanje prava na ime kao privatnoga prava pretežno je napokon i u općem pravu. Ispor. o tom Stobbe-Lehmann cit., Cohn str. 17. i sl., zatim novije knjige o pandektalnom pravu. Njemački gradjanski zakonik kao što i osnova švicarska i ugarska priznavaju ga kao privatno pravo. Od pisaca austrijskoga prava osobito Adler n. n. m.

¹⁹ Vidi gore kod bilješke 8.

²⁰ O svem tom Stückerberg str. 127. sl. Olshausen § 3., Cohn str. 19.

taj savez, onda se ta prava mogu shvaćati kao vlast na nekome nematerijalnom dobru (proizvodu duha), koja je paralelna s pravnom vlašću na tjelesnim stvarima. Proizvod duha, nove misli u određenoj formi, smatra se dakle kao objekt prava i to nematerijalni. Ta prava nematerijalnih dobara apsolutna su prava, (radi toga i što podavaju totalnu vlast, nazivana su duhovno vlasništvo), imovinske su vrijednosti, ona osiguravaju ovlašteniku imovinsko korišćenje svojim predmetom. Ali štite ona ne samo imovinske interese, već i idealne, znanstveno umjetničke, i osobne.²¹

Mnogi drže, da je pravo na ime obiteljsko pravo.²² No ne gledajući na to, što se ne radi uvijek samo o obiteljskom imenu već i o t. z. krsnom, ne stoji ova nauka ni s toga, što ovlaštenik može tražiti zaštitu svojega imena ne samo kao član određene porodice, već i kao individuum, pravo na ime pripada njemu, njegovoj osobi, da si osigura svoju individualnost.

U novije doba shvaća se pravo na ime najopćenitije kao *p r a v o o s o b n o s t i* ili *i n d i v i d u a l n o s t i*. Tako se nazivaju prava, koja pripadaju svakom pravnom subjektu kao takovomu, a služe za zaštitu uvjeta njegovom bitku i obilježja njegove individualnosti. Ovamo se ubraja pravo na život, tjelesni integritet, slobodu, čast, ime i t. d. Rado se shvaćaju ta prava kao prava na vlastitoj osobi; no tome izrazu mnogi opravdano prigovaraju, pa označuju prava osobnosti kao prava na čuvanje socijalnoga položaja pojedinca.²³

Svakomu je sigurno vrlo mnogo stalo do toga, da se prizna njegova osobnost u društvu i da uživa pravnu zaštitu. No dugo vremena podavalo je tu zaštitu samo javno pravo. Poricalo se u opće privatno pravo osobnosti; te upućivala ova na javno pravo. Tako čine mnogi još u najnovije doba; osobnost da štiti javno pravo, tek u slučaju delikta može nastati privatno pravo na naknadu štete.

Ipak preotimlje sve više mah protivno shvaćanje, koje priznaje privatno pravo osobnosti. Dok se prije po primjeru Savigny-a tvrdilo, da nema takovoga prava, kaže sada n. pr. Regelsberger, da je „pravo osobnosti prvo i najodličnije od svih privatnih prava, ono obuhvata najviša dobra čovjeka“.²⁴

Isto tako zakonici novijega doba sve više priznavaju privatno pravo osobnosti. Njemački građanski zakonik izriječno priznaje jedno takovo

²¹ Ispor. osobito Gierke, D. Pr. R. § 85. sl. te tamo navedenu bogatu literaturu, za austrijsko pravo Schuster, Grundriss des Urheberrechts i tamo navedene njegove rasprave.

²² Motivi prve osnove njemačkoga građanskoga zakonika napominju pravo na ime u obiteljskom pravu. U sv. IV. str. 1005. govore: „Kad zakon daje kojoj osobi pravo, da nosi određeno porodično ime, onda nema sumnje, da se time osniva subjektivno privatno pravo na to (obiteljsko) porodično ime, i da je to pravo apsolutne naravi“. Naprotiv kasnije osnove i sam zakonik normiraju to pravo medju propisima o osobama.

²³ Ispor. u jednu ruku Gierke § 81. i sl., u drugu ruku Dernburg, Das bürgerliche Recht § 18. bilj. 5.

pravo, a to je pravo na ime. Isto imalo bi vrijediti i za druga osobna dobra. § 823. podaje zaštitu u slučaju povrede tuđe osobnosti, kad odredjuje: „Wer vorsätzlich oder fahrlässig das Leben, den Körper, die Gesundheit, die Freiheit, das Eigenthum oder ein sonstiges Recht eines Anderen widerrechtlich verletzt, ist dem Anderen zum Ersatze des daraus entstehenden Schadens verpflichtet“. Ovdje se dakle zajamčuje zaštitu za već zbilu se povredu, u koliko postoje pretpostavke za naknadu štete. Ta zaštita ne dostaje.²⁵

Osnova švicarskoga zakonika normira u I. dijelu pravo osoba u opće. Tuj govori najprije o pravu osobnosti, pa uređuje napose zaštitu osobnosti. Tu zaštitu podaje osobi u opće određujući, da svatko, tko bi nepovlašteno bio napadnut u svojoj osobi, može tražiti da se ukloni smetanje, zatim da se dađe naknada štete i prema okolnostima plati svota novca kao zadovoljština (§ 26.). Onda u §§ 27., 28. napose normira pravo na ime, kako je to već napomenuto.

Osnova ugarskoga zakonika počimlje svoje norme pravom osoba, pa u drugom naslovu toga dijela raspravlja o zaštiti osobnosti §§ 87—93. Štiti pak slobodu, tjelesnu nepovredivost, zdravlje, čast, ime, vlastitu sliku, listove i druge spise povjerljive naravi.

Pozna je li naš gradjanski zakonik prava osobnosti?

Prvobitna osnova takova je prava ne samo u opće napominjala, već je pojedina važnija napose nabrajala, tako pravo uzdržati svoj život, pravo pribavljati si potrebite za to stvari, pravo razvijati svoje duševne i tjelesne sile, pravo braniti sebe i svoje, pravo čuvati svoj dobar glas, i napokon pravo slobodno raspolagati onim, što je njegovo vlasništvo. (§ 29.)

Prigodom prosudjivanja osnove učinjeno je bilo više prijedloga. Dvorska revizijska komisija predlagala je, da se oni §§, koji rade o t. z. prirodjenim pravima, brišu, jer ta prava da pripadaju u sistem naravnoga prava, čiji se studij i onako mora pretpostavljati kod suca, dok za obična čovjeka, da se ne mogu ta prava u zakonu tako razložiti, da bi ih on valjano i potpuno shvaćao.

Uz taj prijedlog pristajao je i izvjestitelj prvoga čitanja osnove (Zeiller), no da ne bude ni koje dvojbe, mislio je, da bi trebalo na zgodnom mjestu ipak istaknuti, da se prirodjena prava, koja su poznata svakomu po razumu, kao što i druga, steciva, osiguravaju zakonom. Njekoji članovi komisije prvoga čitanja nijesu se slagali s tim, da se oni §§, koji govore o prirodjenim pravima, jednostavno brišu, već da treba ipak nešto reći o tim pravima. Tako je nastala današnja stilizacija §§ 16.—19., §§ 16. i 17. govore o „pri-

²⁴ Pandekten § 50. i tamo navedena literatura. Slično Bruns u Hollendorfovoj enciklopediji. Kühlenbeck, *Natürliche Grundlagen* str. 206.

²⁵ Ispor. Dernburg cit.

rodjenim pravima, koja se poznaju samim razumom“; § 18. napominje „prava steciva“, a § 19. govori o zaštiti prava.

Nisu dakle redaktori našega zakonika poricali tih prava, već su samo držali, da ih ne treba nabrajati, jerbo se poznaju samim razumom.²⁶ Prema tomu §§ 1325—1330 koji pružaju zaštitu protiv povrede tijela, slobode i poštenja mogu se smatrati samo kao posljedica i primjena načela sadržanoga u § 16. odn. 19., pa na osnovu svega toga u savezu s § 7. o. g. z. mogla bi se tražiti civilno pravna zaštita prava osobnosti u opće.²⁷

III.

Sadržaj prava na ime stoji:

1. U tom, da se ovlaštenik može služiti svojim imenom, „nositi svoje ime“ (§ 165. o. g. z.), što ga je pravovaljano stekao. Smeta li tko ovlaštenika u porabi njegova imena, može on tužbom tražiti zaštitu svojega prava, zahitijevati, da se ukloni smetanje. Stoji li smetanje u poricanju prava na ime, tražit će tužba, da se to poricanje proglasi neopravdanim i konstatira tužiteljevo pravo. Ako je smetanje uzrokovalo kakovu štetu, može ovlaštenik tražiti naknadu po općenitim načelima.

Ima li razloga bojazni, da će se smetanje opetovati, može ovlaštenik tražiti tužbom, da sud zabrani dalje smetanje.

Ovlaštenik može se služiti svojim imenom u svim prigodama. Može ga upotrebiti kao pisac ili umjetnik, isto tako kao trgovačko ime. No ako bi nastajala odatle kakova zbrka, jer se već njetko drugi služi istim trgovačkim ili književničkim imenom, može se ovlašteniku u interesu prometa naložiti, da prida svojem imenu koji dodatak, tako da se oba individua istog imena mogu lako razlikovati.²⁸

2. Ovlaštenik može zabraniti drugim osobama, da se služe istim imenom, a nisu ga pravovaljano stekle.²⁹ Zabraniti može porabu svojega imena, ako

²⁶ Ispor. Zeiller, Commentar ad § 16. točka 5.

²⁷ Shvaćanja su međjutim o tome različita baš radi toga, što zakonik ne označuje točno opsega i sadržaja tih prava. Subjektivna privatna prava osobnosti pretežno se poriču po primjeru Ungera (System § 60.). Civilno-pravna zaštita osobnosti priznaje se tek u toliko, u koliko postoji koji od učina §§ 1325—1330. Da je to posve nedostatno, stvar je jasna, Ispor. od novijih pisaca Krainz-Pfaff § 28., Burckhard I. str. 158. sl. Ovi su skloniji pravima osobnosti, ali njihovu zaštitu prepuštaju javnomu pravu. Naprotiv Zoll, Podrecznik str. 105. i sl. priznaje ih potpuno. Takodjer Adler cit. bilj. 138. tvrdi, da su prava osobnosti ili individualnosti poznata našem zakoniku, pa se poziva na § 1459. Takovim pravom smatra i on pravo na ime, kao što se to u novije doba drži prilično općenito. Vidi literaturu kod Cohna str. 21.

²⁸ Ispor. §§ 17. 18. trg. zakona, zatim zakon o šticeñju zaštitnih biljega.

²⁹ Gdje se priznaje privatno pravo na ime, tamo je svakako sastojina toga prava i pravo zabrane. U literaturi mnogo se prepiralo o tom, može li nosilac imena civilnim putem zabraniti drugima, da se služe istim imenom, ili je to samo stvar političke vlasti, da pazi na to, kakovim se tko imenom služi. Pravo zabrane priznaje već presuda juridičkoga fakul-

je ta poraba neovlaštena, ako prisvajač nema prava na to ime, i ako takova poraba vrijedja *interestes* ovlaštenikov. Njemački građanski zakonik izrijekom ističe povredu interesa, isto tako ugarska osnova, a švicarska veli: ako je ovlaštenik povrijedjen (prva osnova kaže „verletzt“, druga „beeinträchtigt“) time, što si drugi prisvaja njegovo ime.

Interes, u koji dira poraba ovlaštenikova imena, ne mora biti imovinske naravi, ali svakako treba da je interes opravdan, vrijedan pravne zaštite i potreban takove zaštite. Može to biti interes, da se razlikuje osoba ovlaštenikova ili njegova porodica od drugih, ili interes, da se očuva čisto porodično ime; vrijedjalo bi taj interes, kad bi si to ime neovlašteno prisvajao koji zločinac. Isto tako interes, da se očuva čisto ime književničko, umjetničko ili poslovno. Najobišniji bit će slučaj, kad si netko prisvaja tuđe ime, da se prikaže kao član i suovlaštenik tuđe porodice. Ali i u poslovnom životu mogu se lako zbivati zlorabe, kad se prisvaja tuđe ime kod reklama, kod obavljanja obrta i t. d. isto tako, ako tko tuđe ime upotrebi kao pseudonym. Prema tomu pripadat će ovamo n. pr. slučaj, kad si nezakonito dijete prisvaja ime svojega navodnoga oca; ili prilježnica supruga njegovo ime. Isto tako kad tko svoju robu označi tuđim renomiranim imenom n. pr. producent farmaceutičkih preparata imenom kojega glasovitoga lječnika; ili kada tko upotrebi tuđe ime za oznaku svratišta, gostione i t. d., ili kakovu sliku označi krivo kao kopiju slike kojega glasovitoga slikara; ili ako se mineralna voda raspačava pod etiketom ili uz oglas, koji sadržavaju analizu pod imenom glasovitoga kemičara, a analiza nije od njega; ili se tuđe ime stavi pod izborni proglas itd.³⁰

Može li se onaj, čije se ime upotrebi za oznaku koje osobe u romanu ili u drami, protiviti tome? Nema sumnje, da može prema okolnostima i to vrijedjati interes ovlaštenikov. Francuska jurisprudencija štiti ime i u ovakvom slučaju. Tako je Zola u svojem romanu „Pot Bouille“ jednoj figuri dao ime Duverdy; pariški odvjetnik Duverdy podiže tužbu protiv toga i Zola bje osuđen, da promijeni ono ime. Isto tako je A. Daudet ime svojega junaka Barbarin morao preinačiti u Tartarin, jer je bila u Tarascon-u porodica Barbarin, koja je prijetila tužbom.³¹

teta u Leipzigu od god. 1781. Veli se tamo . . . „dieweil Niemanden verwehrt werden mag, den Gebrauch seines Namens einem Dritten zu untersagen; überhaupt aber einem Jeden das Recht, den Gebrauch seines Namens einer Dritten Person zu untersagen, zusteht“. Isto tako francuska judikatura i praksa njemačkoga državnoga sudišta. Stückelberg str. 39. Njemački građanski zakonik izrijekom priznaje takovo pravo zabrane. Isto tako švicarska i ugarska osnova i novija literatura.

³⁰ O svemu tom osobito Stückelberg str. 109—121., Cohn str. 29. i sl., Adler str. 75.

³¹ Ostale primjere vidi kod Stückelberga str. 114. i kod Cohna str. 34. Ovo se pitanje u ostalom prosudjuje različito. Mnogi ne naziru u tom povredu prava na ime, ali će biti to prema okolnostima povreda osobnosti. Ispor. Stückelberg cit., Olshausen str. 81., Adler str. 77. i sl., Endemann str. 105., Dernburg str. 140. bilj. 16., Gierke § 83. bilj. 31., Cosack § 26. a. Cohn n. n. m.

Pravnu zaštitu uživa ime kao takovo, sastojeći od krsnoga imena i prezimena. Ali je uživa i samo prezime, jer do njega je redovno ovlašteniku najviše stalo. Naprotiv krsno ime samo onda, ako bi od porabe ovlaštenikovog krsnog imena nastajala zbrka, ako na ime prisvajač nosi takodjer isto prezime.³²

Uživa li zaštitu i pseudonym? U koliko je pseudonym stalnom porabom ustaljen, a nije samo prigodni nadimak, ima se i njemu priznati zaštita. Tako prije svega u slučaju, kad se poriče pseudonym, ili si ga tko neovlašteno prisvaja. No uživa li zaštitu i protiv osobe, kojoj je ono njezino pravo ime, što ga drugi upotrebljava kao pseudonym, iliti drugim riječima, mora li pseudonym uzmaknuti pred pravim građanskim imenom? Kod takove borbe među imenima rado se daje prvenstvo pravomu imenu. No trebat će u konkretnom slučaju riješiti i ovo pitanje prema razboritim interesima stranaka; prema tomu, da li škodi interesima nosioca imena to, što se drugi služi tim imenom kao pseudonymom, i opet da li bi štetovali interesi nosioca pseudonima, kad bi on morao odložiti svoj pseudonym.³³

Pravnu zaštitu uživa dalje ne samo ime fizičkih osoba, nego takodjer ime jurističkih osoba.

Tužba, što pristoji ovlašteniku, ide za tim, da se „ukloni smetanje“, i ako se bojati daljeg smetanja, da se naloži tuženiku, da se kani smetanja. Tužitelj ima dokazati svoje pravo na ime, zatim neovlaštenu porabu sa strane tuženika, kao što i svoj interes, u koji dira prisvajanje njegovog imena. Dužnosti tuženikove mogu biti različite prema tomu, kakovo je smetanje.³⁴

3. Naprotiv ne može ovlaštenik svojim imenom slobodno raspolagati, ne može ga otudjiti, prenijeti na drugoga tako, da bi ovaj drugi mogao nositi to ime kao svoje vlastito.

Imenuje li tko drugoga za nasljednika pod uvjetom, da ovaj drugi uzme ime ostaviteljevo, steći će pozvanik ono ime tekar po dozvoli nadležne oblasti, koja po svojoj rasudi može onu dozvolu dati ili uskratiti.

³² Ispor. o tom osobito Stükelberg str. 40. i sl.

³³ Vidi niže IV. pod konac. Autorsko pravo priznaje pseudonym kao ime. (Ispor. §§ 13. 28. zak. čl. XVI. 1884. Za austrijski zakon Schuster cit. str. 26. i sl.) Inače je pitanje o zaštiti pseudonyma vrlo prijeporno. Druga komisija za sastav njemačkoga građanskog zakonika bila je nazora, da pseudonym ne uživa zaštite. To tvrde i mnogi pisci. Naprotiv drugi drže, da se pod „imenom“, o kojem govori § 12. gradj. zakonika, ima razumijevati i pseudonym. Ispor. Olshausen str. 41—44. Cosack § 26. a. III., Crome str. 168., Stobbe-Lehmann III. str. 93., Endemann str. 185., Hölder str. 102. 102. Dernburg str. 140., Stükelberg str. 168. i sl.

Francuska praksa štiti književnički i kazališni pseudonym. Isto tako vrhovni sud New-York-a pružao je zaštitu pseudonymu Marc Twain, čije je pravo ime Samuel Langhorne Clemens. Cohn cit. str. 36—38. Zanimljivu raspravu prof. Hitzig-a „Schriftsteller-Pseudonym (Oesterr. Zentralblatt, November 1905.) dobio sam, kad je ovo predavanje već bilo gotovo.

³⁴ Ispor. Cohn cit. str. 30. 31. Kako su s imenom skopčani i javnopravni interesi, uživa ono zaštitu i javnoga prava. Takovu zaštitu može tražiti privatnik u slučaju, kad je ime

Uglavi li tko s drugim ugovor, po kojem mu dopušta, da se služi njegovim imenom, ne znači to, da se time prenosi ime na drugoga, već smisao takova ugovora samo je taj, da se ovlaštenik odriče napram svojem sukontrahentu prava, po kojem može on svakomu zabraniti, da nosi njegovo ime, napušta se dakle samo pravo zabrane napram sukcontrahentu.

Ako je ovlaštenik učinio svoje ime sastavinom firme, pod kojom vodi posao, pak onda proda posao zajedno s firmom, može se kupac služiti tom firmom i napram trećim osobama. Isto tako može svratištar, kad prodaje svoje svratište, dopustiti, da svratište nosi i dalje dosadašnje ime u kojem je sadržano njegovo porodično ime.

Niti u tim slučajevima ne prenosi se pravo na ime. Kupac ne stječe prava, da nosi ime prodavca kao svoje građansko ime, već samo kao sastavinu firme. I ovdje se prodavac samo odriče svojega prava zabrane napram kupcu, i to samo s obzirom na firmu.

Isto vrijedi za slučaj, kada tko dozvoli drugomu, da upotrebi njegovo ime za obilježje robe. Po tom ne gubi prvi svojega prava na ime, on napušta samo pravo zabrane napram sukcontrahentu, ali ga pridržaje napram svim ostalima. Stečnik dobiva pravo služiti se imenom sukcontrahenta kao „biljegom“; a porabi toga imena po drugima mogao bi se protiviti samo u toliko, u koliko bi to bila povreda njegove biljege. Sarah Bernhardt dade dozvolu mirisaruru Reverchon-u, da jednomu od svojih produkata dade ime „La Diaphane poudre de riz Sarah Bernhardt“. Njeki sapunar služio se istim imenom ali bez dozvole za oznaku jednoga fabrikata. Reverchon podiže tužbu protiv sapunara. Sud zabaci tužbu s razloga „que le popriétaire du nom patronymique a seul le droit d'en défendre l'usage à d'autres commerçants“. Sud nije ovdje razlikovao, kako bi trebalo, pravo na ime i pravo na biljegu.³⁵

IV.

Stječe se ime ili po odredbi zakona ili po odredbi oblasti ili pak po privatnoj odredbi.

1. Po odredbi zakona stječe:

- a) zakonito dijete ima svojega oca (§ 146. o. g. z.);
- b) nezakonito dijete ime matere (§ 165. o. g. z.) Ako udata žena, žena

pogriješno upisano u stališkim maticama. Dužnost je u ostalom nadležnih oblasti, da ureda radi paze na točnost matica.

Ako je tko upisan u maticama pod imenom, koje mu ne pripada, može onaj, čije privatno pravo vrijedja takav upis, tražiti ispravak matice. Kad si tko nadijeva ime druge osobe bilo da se identificira s njom, bilo da se prikaže kao član određene porodice, bilo da zataji svoju osobu, može to biti povreda javnoga i privatnoga prava. Mnoga prava pružaju ovdje zaštitu kaznenopravnu. Ispor. § 320. sl. e) kaznenoga zakona: prekršaj lažnom prijavom. O svemu ovom Stückelberg str. 98. i sl.

³⁵ O svemu tom Stückelberg str. 46. i sl., Olshausen str. 55. i sl.

rastavljena ili udova rodi nezakonito dijete, nosi ovo ime one porodice, kojoj je pripadala mati prije udaje. Ako žena plemićka rodi nezakonito dijete, nosi ovo ime matere bez plemstva.

Može se lako dogoditi, da nezakonito dijete ne nosi imena niti matere niti oca, već kakovo drugo ime. Propisi na ime o vodjenju maticâ dopuštaju, da se kod upisivanja nezakonita poroda ne mora provadjati strogi dokaz o pravom imenu matere, već se može upisivati ime, što je navedeno s opazkom „navodno“. Može dakle nezakonito dijete dobiti kakovo god ime (i ono oca?), a ne pravo ime matere. Dokaz o pravom imenu ima se provesti samo onda, ako to traži mati, koja je priznala, da je rodila dijete izvan ženidbe. No ako mati otkrije tajnu tutorskoj oblasti, može se ureda radi, ispraviti matica te upisati pravo ime matere.³⁶

Može li nezakonito dijete s privolom oca nositi očevo ime?

U Francuskoj, gdje vrijedi drukčiji sistem nego kod nas, dobiva dijete, što ga prizna otac, njegovo ime. Priznaju poznaje i švicarska osnova čl. 312. i sl. No i njevoja njemačka partikularna prava dopuštaju, da može nezakonito dijete s privolom oca nositi njegovo ime. Redaktori njemačkoga građanskoga zakonika izjaviše se protiv toga. Naprotiv po njemačkom građanskom zakoniku (§ 1706. alin. 2.) može suprug matere nezakonitog djeteta, podati djetetu svoje ime. Treba za to očitovanje supruga pred nadležnom oblašću, zatim privola djeteta i matere, sve to u javno ovjerovljenoj formi.

Ova ustanova dometnuta je tekar u saboru, a vrijedi, rodila žena dijete nakon udaje ili ga donijela u brak rodivši ga s drugim, nego njezinim sadašnjim suprugom, jer u ovom slučaju nastajala bi legitimacija.

I za naše pravo tvrde neki, da sprivolom oca može nezakonito dijete nositi ime očevo. Pozivaju se za to na § 164. o. g. z., ali krivo; radi se tamo samo o dokazu očinstva, dočim pravni položaj djeteta normiraju slijedeći §§, koji ga isključuju od prava porodice i rodbine, a stranke ne mogu toga mijenjati.³⁷

c) Dijete rođeno u t. z. putativnoj ženidbi nosi ime očevo (§ 160. o. g. z. § 50. patenta od 8. listopada 1856. odnosno ces. naredbe od 3. lipnja 1858.).

d) Djeca legitimirana per subsequens matrimonium ili per rescriptum principis dobivaju ime očevo, i to u prvom slučaju od dana, odkad se roditelji oženiše, u drugom od dana dozvole vladarske.

e) Adoptirano dijete stječe ime adoptanta, dakle poočima ili porodično ime pomajke. Ali pridržaje i prijašnje ime svoje porodice (§ 182. o. g. z.)³⁸ Ato adoptiraju istodobno oba ženidbena druga, dobiva adoptat samo ime

³⁶ Dekret dvorske kancelarije od 24. X. 1813., 13. I. 1814. i 24. X. 1815. Rješidba vrhovnoga sudišta od 22. II. 1881.

³⁷ Ispor. Stern str. 15.

poočima. Adoptira li udova dobiva adoptat njezino porodično ime, a ne ime pokojnoga joj muža. Uglavak, da adoptat ima nositi samo ime adoptanta, nije dopušten.³⁹

f) Žena dobiva ime svojega muža (§ 92. o. g. z.), pa ga pridržaje i nakon smrti muževe, dok se ne uda; isto tako u slučaju rastave od stola i postelje. Da li i nakon razvoda braka? Ovo je pitanje vrlo prijeporno i različito normirano. Jedna prava odredjuju, da žena u slučaju razvoda ženidbe uvijek gubi pravo na muževo ime, jer je nestalo razloga s kojega joj je pripadalo ono pravo, na ime ženidbe. Tako francusko pravo i švicarska osnova prva (čl. 172.), dok po drugoj osnovi (čl. 156.) može sudac na zahtjev žene dopustiti joj, da i dalje nosi ime muževo.

Druga prava polaze sa stanovišta, da je žena po ženidbi stekla pravo na muževo ime, pa ona toga prava ne gubi u slučaju razvoda braka isto onako, kao što ni u slučaju muževe smrti. Tako medju ostalim saksonski zakonik i prva osnova njem. gradj. zakonika.

Treća napokon prava razlikuju prema tomu, da li je žena kriva razvodu braka ili ne. U prvom slučaju ne smije nositi muževa imena protiv njegove volje, u drugom slučaju može ga nositi i dalje, ali ne mora. Tako medju ostalim prusko zemaljsko pravo i ugarski ženidbeni zakon (§ 94.).

Po njemačkom gradjanskomzakoniku pridržaje razvedena žena načelno ime muževo, ali joj se dopušta, da može odložiti to ime, kad to njezini interesi traže, pa primiti svoje prijašnje ime. Isto tako može muž, ako je žena sama kriva razvodu, zabraniti joj, da nosi njegovo ime, to će često tražiti važni interesi muževi.

Naš gradjanski zakonik nema o tom ustanove, pa pisci prosudjuju to pitanje različito. Pretežno se drži, da žena i nakon razvoda braka pridržaje ime muževo. Ovo shvaćanje nastoji opravdati rješidba ministarstva pravosudja od 13. III. 1870.⁴⁰

2. Po perivatnoj odredbi stječe se krsno ime. Nadijeva ga onaj, koji je dužan brinuti se za osobu djeteta, kod zakonitog djeteta dakle roditelji, u prvom redu otac, kod nezakonitog mati, inače tutor. Kad se prijavljuje porod, ima se navesti i ime, kod nas najkasnije za tri dana.⁴¹ Kada je ime upisano u maticu, ne može se više po volji mijenjati.

³⁸ Rješitba vrhovnoga sudišta od 11. X. 1904. B. adoptirao udovicu A. Prvi sud odredio, da se udova ima zvati A. B. Prizivni sud naprotiv odluči, da se ima zvati C. B. udova A, uz ime adoptantovo i svoje da ima nositi još ime porodice, kojoj je pripadala prije udaje. Vrhovno je sudište gornjom rješitbom uspostavilo rješitbu I. suda. Na ime C izgubila je udova pravo, kad se je udala iz porodice C. za A-a. Dodaci „rodjena X“, „udata Y“, „udova Z“, običajni su doduše, ali nisu sastavina imena.

³⁹ Rješitba vrhovnoga sudišta od 21. VI. 1871. Glaser-Unger 4206.

⁴⁰ Ispor. o tom osobito Adler cit. str. 102.

Izbor krsnoga imena redovno je slobodan: Ipak ima i ovdje nekih stega. Ime, što se protivi dobrim običajima, ime nepristojno, pogrdno, može voditelj matice odbiti. Crkveno pravo određuje, da župnik ima zapriječiti porabu imena sramotnih, basnovitih, smiješnih te poganskih, pa nastojati, da se biraju imena svetaca.⁴²

Švicarska prva osnova od god. 1900. određuje u čl. 305., da upis blažljivih imena imade nadležni činovnik uskratiti. Druga osnova nema te ustanove. No i dosele se tako postupalo i bez naročitog propisa.⁴³

Propis c. kr. hrvatsko-slavonskoga namjesništva od 3. listopada 1859. o hranjenju nahodnika u Hrvatskoj i Slavoniji određuje, da se nahodnicima ima nadijevati primjereno, ne čudnovato kakvo krsno ime⁴⁴.

3. Na osnovu odredbe oblasti stječe se ime:

a) u slučaju p r o m j e n e i m e n a. U prijašnjim vremenima mogao je svatko po volji mijenjati svoje ime. Pozivalo se u tu svrhu rado na konstituciju rimskih careva Dioklecijana i Maksiminiana de mutatione nominis C. IX. 25: „Sicut initio nominis cognominis praenominis recognoscendi singulos impositio privatis libera est, ita horum mutatio innocentibus periculosa non est, mutare itaque nomen sive praenomen sine aliqua fraude licito iure, si liber es, secundum ea quae saepe statuta sunt minime prohiberis, nullo ex hoc praeiudicio futuro“.

Odatle nastajao je mnogi metež, pa su države bile prisiljene, da reagiraju protiv toga, jer je stalna poraba imena od velike važnosti ne samo za pojedinca, nego i za društvo, po tom i za javno pravo.

U Francuskoj tražila se već u 16. stoljeću za promjenu imena državna dozvola. Ordonanca amboiska od 26. marta 1555. odredi: „Pour éviter la supposition des noms et des armes, deffences sont faites à toutes personnes de changer leurs noms et leurs armes, sans avoir obtenu des Lettres de dispense et permission, à peine de mil livres d' amande, d' estre punis comme faussaires, et estre exanthorez et privez de tout degre et privilege de Noblesse“. Zabranjeno je dakle svima, à toutes personnes, plemićima i neplemićima, da svojevóljno mijenjaju imena.

Francuska revolucija htjela je i ovdje uvesti potpunu slobodu. Dekret od 14.—16. novembra 1793. dopusti svakomu „de se nommer comme il lui plaît, en se conformant aux formalites prescrites par la loi“. Te formalnosti

⁴¹ Naredba zemaljske vlade od 3. rujna 1892. Smrekar, Priručnik III. str. 79. Po njemačkom pravu ima se porod prijaviti za 8 dana, a ime najkasnije 2 mjeseca nakon poroda.

⁴² . . . curet (parochus), ne obscoena, fabulosa aut ridicula vel inanium deorum vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur, sed potius, quatenus fieri potest, sanctorum . . . Rituale romanum t. II. c. 1. 11. 54. Hinschius Kirchenrecht, sv. IV. str. 48

⁴³ Desio se slučaj u jednom kantonu, da je otac hotio nadjenuti svome djetetu ime „Arlequin“, ali je činovnik to odbio, Stükelberg str. 83.

⁴⁴ Vidi Smrekar cit. str. 245.

stajahu samo u tom, da su interesenti imali izjaviti svoju volju pred municipijem svojega prebivališta. To je uzrokovalo još veći nered. Kod takovoga stanja bio je progon zločinaca upravo nemoguć, a svaka sigurnost u trgovačkom prometu osujećivana. S toga bje onaj dekret ukinut već dekretom od 23. augusta 1794., no definitivno uređjena je poraba imena tek zakonom od 1. aprila 1803.⁴⁵

Isto tako su druge države izdavale mnoge propise protiv svojevoljnoga preinačivanja imena. U Austriji odredio je patent od 3. februara 1776. da dosadašnja zloraba preinačivanja imena ima prestati, te svatko da ima pridržati ime, što ga nosi. Tu zabranu opetuju i kasniji propisi, isto tako kazneno pravo reagira protiv toga, kad se tko služi imenom, koje mu ne pripada.⁴⁶

Tako je tečajem vremena oduzeto ime privatnoj svojevolji te uvedeno načelo nepromjenljivosti imena, i time omogućeno uredno vodjenje staliških matica.

No prestrogo bi bilo, kad bi se provadjalo to načelo bezuvjetno. Mogu u pojedinom slučaju važni interesi zahtijevati promjenu imena. S toga isti zakoni, koji proglašuju ime načelno nepromjenljivim, redovno normiraju istodobno, uz koje uvjete može se dopustiti promjena.

Interesi, koji iziskuju promjenu imena, mogu biti različiti. Sad će se raditi o tom, da se odbaci ime koje nije lijepo, ili je smiješno, ili je okaljano po kojem zločinu, što ga je počinio koji nosilac istoga imena.⁴⁷ Sad opet hoće se uzeti drugo ime radi socijalnih, porodičnih ili financijskih probitaka. Tako kad se tim putem hoće da zbliže osobe, n. p. hranitelj i hranjenik, otac i izvanbračno dijete, zatim kad pisac ili umjetnik hoće da svoje autorsko ime pretvori u ime građansko, ili kad hoće tko, da prihvati nasljedstvo, koje mu je namijenjeno pod uvjetom, da uzme određeno ime. Ako se pozvaniku na nasljedstvo stavi takav uvjet, onda će ispunjenje toga uvjeta zavisiti od privole oblasti.⁴⁸

Austrijski propisi navode kao razlog za promjenu imena u prvom redu prijelaz na kršćanstvo, ovaj dostaje, da se dozvoli promjena; zatim podjeljivanje plemstva. Osim toga može se dozvoliti promjena u slučajevima osobito vrijednim obzira. Dekret dvorske kancelarije od 5. lipnja 1826.

Postupak, što se povadja kod promjene imena, različit je po pojedinim pravima. Redovno treba motivirana molba upravljena na nadležnu oblast. Molbu ima podnijeti osoba, koje ime ima se promijeniti. Ako je ta osoba

⁴⁵ Isporedi o otom osobito Stückelberg str. 17. i sl.

⁴⁶ Ispor. Stern cit. str. 22. i sl., Smrekar cit. str. 100. i sl.

⁴⁷ Tako su poslije poznatoga atentata Nobilingova mnoge osobe istoga imena tražile promjenu. Stückelberg str. 74. bilješka 3.

⁴⁸ Stückelberg str. 74. Stern str. 24.

malodobna? Kadšto se dopušta, da može i ona podnijeti molbu, ali uz preporuku rodjaka ili tutora, odnosno tutorske oblasti. No moguće bi bilo, da roditelji ili tutori sami podnesu molbu za malodobnu djecu i da se takova molba uvaži osobito u slučaju, ako je promjena imena stavljena kao uvjet njeke koristi, namjenjene malodobniku.⁴⁹

Oblast, nadležna za promjenu imena, redovno je vlada dotične države; u Francuskoj predsjednik republike, u mnogim državama sam vladar. Tako u Austriji po dekretu dvorske kancelarije od 5. lipnja 1826. No carskom naredbom od 20. XII. 1848. prepuštena je ta kompetencija ministarstvu unutarnjih posala, a previšnjim rješenjem od 18. III. 1866. provincijalnoj vladi, ali samo za neplemiće. Utok protiv rješidbe provincijalne vlade ide na ministarstvo unutarnjih posala. Rješava li ovo i molbe plemića, ili je nadležno samo za neplemiće, o tom se mnijenja razilaze.⁵⁰ Kod nas nadležna je zemaljska vlada, odio za unutarnje poslove.⁵¹

Sam postupak normira točno najprije napomenuti francuski zakon od 1. aprila 1803. Postupak je opsežan i dugotrajan, ali mu je dobro svojstvo, što daje više puta prilike interesentima, da se izjave o promjeni imena. Sam molitelj prije nego podnosi molbu objavljuje u Journal-u officiel, u novinama mjesta, gdje je rođen, i svojega prebivališta, da je naumio zatražiti promjenu svojega imena u ime X.

Te objave novinske prilažu se molbi, i pošto su se državni odvjetnik domicila moliteljeva i generalni prokurator izjavili o molbi, vraća se ona ministarstvu. Ovdje ostaje 3 mjeseca i tečajem toga vremena mogu se stavljati prigovori protiv naumljene promjene. Ako su prigovori opravdani, molba se otpućuje, ako ne, podastire se molba državnom vijeću. Ovo šalje spise sa svojim mnijenjem ministarstvu pravosudja, gdje se sastavlja dekret i predlaže predsjedniku republike. Odobri li ovaj promjenu imena, onda se ona publicira u Journal officiel. Od dana publikacije još se jednom daje prilika interesentima „a toute persone y ayant droit“, da prigovore tečajem godine dana promjeni imena. Dok ne mine taj rok, dekret se ne ovršuje.

Taj francuski sistem prihvaćuše neki kantoni švicarski, zatim Badenska i Italija. Preporučili su ga i za opći građanski zakonik švicarski. Prva osnova od g. 1900. čl. 28. određuje: „Promjenu imena može osobi dozvoliti vlada njezinoga kantona, ako ima za to dovoljnih razloga. Promjenu imena ima se upisati u registar . . .

Napram tomu predlagala se slijedeća redakcija: „Promjenu građan-

⁴⁹ Naprotiv po odluci francuskoga državnoga vijeća mogu promjenu imena tražiti samo oni, kojima bi takova promjena bila od koristi. Molba oca i tutora ima se dakle odbiti Stückelberg str. 75.

⁵⁰ Stern cit. str. 23.

⁵¹ Smrekar cit. str. 101.

skoga imena može dozvoliti osobi vlada njezinoga domorodnog kantona, ako postoje za to dovoljni razlozi. Odobri li vlada molbu, ima se dozvola oglasiti u službenom listu, zatim u novinama domorodnoga mjesta i prebivališta moliteljeva. Oglas taj znači poziv svima, koji misle, da promjena imena vrijedja njihova prava, da tečajem godine dana podnesu oblasti nadležnoj za promjenu imena, svoje prigovore, a propuste li to, utrnjuje pravo prigovora. O osnovanosti prigovora odlučuje sudac.

Ako se tečajem godine dana ne učine nikoji prigovori, ili se oni kao neosnovani zabace, ima se promjena imena upisati u određene za to knjige (Ziwilstandsregister) i još jedanput proglasiti.⁵²

Druga osnova od 1904. uvažava taj prijedlog u toliko, što određuje, da se dozvoljena promjena ima publicirati, a onaj čija prava vrijedja ta dozvola, može je tečajem godine dana, odkad je saznao za nju, pobijati pred sudom čl. 31.

Naprotiv onomu francuskom sistemu u većini drugih država publicira se tek rezultat postupka, tek dozvoljena već promjena imena. Austrijski propisi ne propisuju ni toga, ali se ipak običaje to činiti, kao što i kod nas.

Francuski sistem zaslužuje prvenstvo pred postupkom ovih drugih država. Ime osobe tiče se i javnih i privatnih interesa, pa ako i jest za njeovu promjenu potrebita privola države, kojoj pripada nadzor nad imenima, treba ipak i privatnim interesima dati priliku, da se mogu izjaviti o promjeni imena, koja se namjerava. To se može učiniti tako, da se postavi prekluzivni rok, u kojem se imadu učiniti prigovori protiv promjene imena. Dokaže li tko god, da on ima pravo na ime, što ga želi molitelj, onda valja molbu odbiti. Ako pak prodje rok bez prigovora, ima se smatrati, da interesi neće da prigovore.

Postupa li se tako, onda stječe molitelj, pošto su minuli rokovi, stalno pravo na podijeljeno mu ime te ga može braniti od svake povrede. Protiv imena što je stečeno na taj način, moglo bi se ustati tužbom samo onda, ako nije točno obdržavan propisani postupak.

Ako se pak kao što biva u većini država, publicira tek rezultat, već dozvoljena promjena imena, stječe li molitelj po tom privatno pravo na podijeljeno mu ime? Osobito onda, ako je to ime drugih osoba, koje su ga pravovaljano stekle, a nisu dale svoje privole na podjeljenje? To bi značilo izigravati pravo osobe, da se protivi, kad si njetko prisvaja njezino ime.

Tako dakle mogu od postupka, kaki je običajan i kod nas, kad se radi o promjeni imena, lako nastati konflikti i neredi, pa bi trebalo taj postupak reformirati u onom smislu, da se omogući interesima, kako bi mogli prigovoriti promjeni, koja dira u njihove interese.⁵³

⁵² Tako Stückelberg str. 162.

⁵³ O svemu tom osobito Stückelberg n. n. m., zatim Stern str. 24. 25.

Za promjenu krsnoga imena imala bi vrijediti ista načela koja i za promjenu prezimena. No obično se ne dopušta promjena krsnoga imena osim slučaja, kad se prelazi na kršćanstvo. Takova stroga nepromjenljivost krsnoga imena može se lako kositi s opravdanim interesima.⁵⁴

b) Nahodniku nadijeva ime poglavarstvo dotične općine, kojoj pripada, a to je općina, u kojoj se nadje.⁵⁵

Stečenje biva ovdje kao što i u prvom slučaju po propisima javnoga prava. Na stečeno tako ime pripada njegovomu nosiocu privatno pravo.

4.) Njeka se imena osnivaju na faktičnoj porabi, koja biva ili po običaju onih krugova, kojima pripada osoba što se služi takvim imenom, ili pak po vlastitom izboru osobe. Tako ime pod kojim putuju vladari incognito, kazališno ime, a osobito pseudonym, kojim se služi koji pisac ili umjetnik, i koje označuje njegovu književničku i umjetničku individualnost.

No takovo ime, hoće li se, da ga drugi ljudi priznavaju kao ime, kao oznaku dotične osobe, mora da postoji za javnost, mora da je po redovnoj opetovanoj porabi postalo takovo, da označuje njegova nosioca u određenom pravcu ne samo prigodice, nego redovno.⁵⁶

⁵⁴ Stückelburg str. 85. i sl., Stern str. 30—32.

⁵⁵ Propis c. k. hrvatsko-slavonskoga namjesništva od 3. listopada 1859. o hranjenju i uzgajanju nahodnika u Hrvatskoj i Slavoniji t. IV. O pravu drugih država is por. Stückelberg str. 72 i sl.

⁵⁶ Hölder str. 101.

SADRŽAJ

Uvod	str.	5—6
I. Razvoj prava na ime	„	6—9
II. 1. Juristička narav prava na ime	„	9—10
2. U koju kategoriju prava pripada	„	10—13
III. Sadržaj prava na ime	„	
1. Ovlaštenik se može slobodno služiti svojim imenom	„	13
2. Ovlaštenik može zabraniti drugomu, da se služi istim imenom	„	16—22
IV. Stečenje prava na ime	„	16
1. Po odredbi zakona:	„	
a) zakonito dijete,	„	16
b) nezakonito dijete,	„	16—17
c) rođeno u putatinoj ženidbi	„	17
d) legitimirano,	„	17
e) adoptirano	„	17—18
f) žena	„	18
2. po privatnoj odredbi — krsno ime	„	18—19
3. Po odredbi oblasti	„	
a) promjena imena	„	19—22
b) ime nahodnika	„	22
4. Pseudonym	„	22—23

